

A

165

—

—

v

—

.

TUDOMÁNYOS AKADEMIA

KÖNYVTÁRA

MIKROFILMTÁR

BUDAPEST

BIBLIOTHECA

ACADEMIAE

SCIENTIARUM

HUNGARICAE

1959

FOTO
Sz. T.

MÓRICZ ZSIGMOND

ÁTALAKULÁS.

(MAGÁNTULAJDONBAN)

KÉZIRAT, 20.sz. 5p.

Átalakulás

~~Átalakulás~~

Irta: Móricz Zsigmond

Korunk legérdekesebb, - azt is mondhatnám véres és végzetes problémája a kasztok végleges megszűnése, egybeolvasása és az egész emberiségnek egy közös kultúrában való új úton indulása.

Ez egészen fiatal dolog, bár valószínűleg kezdettől fogva törekszik rá az emberiség. Nem látjuk azt sem, hogy épültek ki a kasztok, még kevésbé látjuk, hogy bomlanak fel. Bizonyos, hogy ebben a században már ~~kezdt~~ az előtanulmányok befejeződtek s maga a művelet hajtódik végre. Ma már ott tartunk, hogy akár van tisztában az ember az okokkal és a módszerekkel, akár nem: valósággal a technikai rohamban kell részt venni mindenkinek, akár gondolkozó elme, akár nem.

Mi akik hatvan évesek vagyunk úgy látjuk, hogy a szemünk láttára történt meg a felbomlás.

Még a század elején a szellem a lepecsételt palackban, a könyvekben élt. Ma kint rohan az életekben.

Még ifjú korunkban csak az élesszeműek láthatták, hogy itt valahol forr valami: én még gimnáziumi életemben nem is hallottam a socializmusnak a nevét sem. Ma nincs más csak a szociális cselekvés. A század elején még nem kellett a tekintélytiszteletet biztosítani, akkor még nem is volt más, csak tekintély. Ma ha valaki, valami hatalom végre akarná hajtani a század eleji tekintélytisztelet ~~betartását~~, semmiféle fegyver nem volna elég hozzá.

Nekem magamnak, mikor ezeket a sorokat írom, az a különös középponti elhelyeztetésem van, hogy nem lehetek sem egyik sem másik végletnek képviselője, mert szüleimen

át mindakettőt egyformán örököltem. Apám a jobbágyelemből származott, anyám a kiváltságosból. Apám révén összekötésben érzem magam a megalázottakkal és szenvedőkkel, anyám révén siratnom kell az elvesztett paradicsomot, a nemesi szabadságot és az uraskodás gyönyörűségét. Őseim közt épen úgy vannak zászlósurak, mint a kistalvák egynevű, csak keresztnéven tengődő proletárjai.

Ugy látszik már szüleim házassága idején ~~fehő~~ megvalósult volt az osztálynélküliségnek valamilyen formája, különben nem kerülhettek volna össze, mint egyenrangúak a szerelemben.

Ugy is gondolom, hogy az a korszak a döntő ennek az életnek a történelmében, amelyet szüleim éltek át.

A Nagy Keveredés kora volt az. A múlt század utolsó negyedrésze.

A jobbágyságot elvileg a negyvennyolcas forradalom szabadította fel, de gyakorlatilag az utána következő abszolutizmus. A magyar erőviszonyokat tekintve, igen csekély az a ~~fejlesztő~~ erő, amely a hatalom birtokosait rákényszerítette ~~az~~ a jogtalanok ^{malé} jogokkal való felruházására. Sem a tudomány nem nálunk fejlődött ki, sem a végrehajtás technikája. Még a forradalom sem.

Inkább azt lehetne mondani, hogy Magyarországon némán, talán elkábultan, talán az éhségben elcsüggedten várták a tömegek a jövőt. Mária Terézia alatt volt némi mozgolódás, de az is inkább csak a Dunántulon a német nyelvű jobbágyság ~~között~~ között s ott is csak azért, mert a királyné ezeknek értette a nyelvét s ezeket igen jól tudta felhasználni a magyar földesurak hatalmának megrendítésére. Tehát még itt sem annyira a nép lelkének felzúdulása, mint inkább politikai sakkhúzás eredménye volt a pórok ébredésének

3.

első jelentkezése.

Azontúl egész negyvennyolcig majdnem semmi sem történt. Olyan ébredés, hogy a milliók a felszínig felemelték volna fejüket, semmiesetre sem. Kikövesedett állapot volt, hogy az úr s a paraszt paraszt.

Az országgyűlések ifjainak szellemissége kapott lángra az európai forradalmiság lángjától. A nemességnek s a mágnásoknak ~~XXXXXXXX~~ java tűzte ki a gondolat zászlóját.

Mikor minden ellenmondás és akadály nélkül ki mondották a jobbágyság felszabadítását ~~kimondó törvényt~~, Deák Ferenc maga mondja, hogy még csak a szövegezésre sem voltak készen. S elmúlt az egész forradalom, mely átalakult szabdságharccá, talán fajok harcává, föltétlenül sik területi harccá, - a rétegződések mozdulatlanul feKüdtek s a földszinén futó tűz nem igen bolygatta meg a nehéz levegőrétegeket.

Negyvennyolc óta eltelt kilencvenkét év s csak ma lehet azt érezni, hogy valósággá kezd válni, amit akkor ifjak és idealisták kimondottak. De ~~ezért látjuk hogy~~ már valósággá válik, mert már valóság is! Mert végre a jobbágyság rendi for z mája igazán megszűntnek tekinthető.

Csak mióta én írói munkásságot folytatok, 1900 óta, annyira átalakult a társadalom, hogy a föld rendisége mely a század elején még egész tisztán őrizte arégi képet, *a* mára átváltozott polgárosult, iparosodott, a ma kulturájában feloldódott világgá.

jobbágy korrit,

Mikor még a század elején első falukutató útaim t tettem egész tisztán állott a népviselet, a népszokások, a nép szellemi élete, alig különbözött az ötven évvel azelőtti jobbágy falutól. Most, hogy ebben az évben újra ugyanazon a területen végeztem ilyen népköltési gyűjtő utat, a legnagyobb meglepetéssel vizsgálhatom a régi helyén az átalakulst.

Az árvalányhajas, bok rétás kalapú, bokorugrós szok nyájú ifjuságból soefőr típus gyári lány, vagy kisasszony

4.

~~tapas~~ fejlődött ki. Még én láttam, hogy vasárnap délután a szabolcsi utcákon bő gatyában, borjuszáju ingben gyültek ki a legények népi játékokra. ~~Ma~~ mindenütt futball pálya van, ahol ugyanolyan dresszben s szabályak szerint végzik a gyakorláztokat, mint Oxfordban.

A falu földműves~~ek~~ parasztból a föld iparászává lett, vagy arra készül, hogy az legyen.

Hogy ez az átalakulás hol és hogyan történt, azt nem lehet sehol s tisztán kimutatni. A geológiai korszakok nem egy robbanásnak, egy tüzhányónak, egy eseménynek a következményei, hanem évezredek, sokszor évszázadok által létrehozott átalakulások ~~az eredménye~~. Igen különös lenne, ha egy politkailag meg nem bolygatott életben oly könnyen s gyorsan történe meg az átalakulás. # Mindenesetre generációk munkája itt is.

De az igazi átalakulást mégis csak ~~szociális~~ ~~szociális~~ ~~szociális~~ ~~szociális~~ ~~szociális~~ a lelkek átérése adhatja meg. Vizsgálni kell, hogy milyen okok miatt rendült meg az annyira hatalmas uralkodói réteg s mely okok járultak hozzá, hogy a jog nélküliek átvehessék a hatalom bizonyos jelvényét a szétszórt pénz és javak formájában. Milyen hihetetlenül egyszerű volt a múlt század közepén a társadalmi osztódás: főúr, nemes, ~~paraszt~~ paraszt, közbe iktatva a kereskedő és az iparos. Ma annál nehezebb volna rétegekbe szedni azt, a mi van. Sem a foglalkozási ágak, sem a vagyoni eloszlás, sem a kulturában való részvétel nem adhat ily sima és áttekinthető formát.

A rétegek egyénenként, individuáliter küzdöttek ki a maguk magasabb ~~pozícióját~~ *nívóját*.

Annyira egyénenként, hogy ebből származott az a ropant elporlódás, melyet a kollektív gondolat most próbál az egész világon megint egyuj és felismerhető egységes ~~sz~~

rendszerbe kovácsolni.

A magyarság élete ellen fővád, hogy nem akarja megérteni ezt az új gondolatot, a kollektívizmust.

Valóban nem megy könnyen. A magyarság, különösen a tiszta faji magyarság az Árpádok óta folyton megtámadásnak érezte magát kitéve. Egyénenként kellett magát megvédeni, mert csak itt ott, csak helyenként és egy-egy vezető alak fellépése idején érezte maga fölött s maga mögött az államhatalom kollektív erejét. Így azt a páratlan és példátlan feladatot kellett vállalnia, hogy egyénenként védjen meg minden pozíciót: főként a lelkieket.

Örökségem is arra vezérel, hogy ezt mind jobban megértsem. ~~Felfelévalólag~~ Abban a rövid távolságban, ami az ember nyilván tarthat, őseim között nem tudok idegen faju, sőt idegen vallású elemet sem. ^{Urak és parasztok!} Kálvinista magyarság az egész területen. De az ország összetételében nem ez az alaptípus. Őseim egyik fele ura volt a másiknak, de mind a kettő fajmagyar. Azonban az úri rend nagyon kevésbé volt ugyan így egysíkon s egyszinben tenyésző, valamint az alávetettek is számtalan fajiságban s szellemiségben bomlottak szét.

Kérdés, hogy hamarabb megértenék-e egymást az egy vérbeliségen belül, mintha még ilyen gátlások is vannak?

Tapasztalataim azt mutatják, hogy ~~le~~ ^{valami} le kell kapcsolni ~~az~~ a rétegeknek magukról a terheket, a terheléseket, ^{Kidobni} a megmerevítő izzadányokat. Csak a független gondolkodású és szabadon érintkező lelkek között jönhet létre őszinte és elviselhető kapocs.

Le kell kapcsolni azokat a szárnyakat, amelyeket a társadalmi osztozkodás csatolt az emberi vállakra: a tiszta örökséget bent a lélek képességében és értékeiben kell megtalálni.

MÓRICZ ZSIGMOND
ÁTALAKULÁS.

(MAGÁNTULAJDONBAN)

KÉZIRAT, 20.sz. 5p.

VEGE